

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลวังประจัน

๑. ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ด้านเกษตรกรรม)

๑.๑ นายสาและ หมาดป็นจอร์

ที่อยู่ บ้านเลขที่ ๑๗๙ (ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน) หมู่ที่ ๒ ตำบลวังประจัน อำเภอควนโดน จังหวัดสตูล

นายสาและ หมาดป็นจอร์ ถือได้ว่าเป็นปราชญ์ท้องถิ่นที่สำคัญคนหนึ่ง มีความรู้และประสบการณ์หลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านเกษตรอินทรีย์ การทำเกษตรตามแนวพระราชดำริ (เศรษฐกิจพอเพียง) ปัจจุบันเป็นผู้ดูแลศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนหมู่ที่ ๒ ตำบลวังประจัน ภายใต้ศูนย์บริการถ่ายทอดเทคโนโลยีเกษตรตำบลวังประจัน ศูนย์เรียนรู้ดังกล่าว ได้รับรางวัลจากหน่วยงานต่างๆมากมาย และเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีผู้มาเยี่ยมชมเยื่อนอยู่เสมอ นายสาและ หมาดป็นจอร์ นอกจากมีความรู้แล้ว ยังมีความสามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆตามประสบการณ์ได้อย่างดีเยี่ยม ได้รับเชิญไปเป็นวิทยากรบรรยายตามโอกาสต่างๆอยู่บ่อยครั้ง

๑.๒ นางกาญจนา นาปาเลน

ที่อยู่ ๔๖ หมู่๒ ต.วังประจัน อ.ควนโดน จ.สตูล ๙๑๑๖

นางกาญจนา นาปาเลน เป็นเกษตรกรที่มีองค์ความรู้ที่ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง และได้ขึ้นทะเบียนกับหน่วยงานเกษตรตลอดจนกรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ ในระบบฐานข้อมูล เกษตรอินทรีย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม้ผลบนพื้นที่แปลงประมาณ ๒ ไร่ บริเวณบ้านพักอาศัย มีกระท้อน เงาะ ลองกอง มังคุด มะพร้าวน้ำหอม จำปาตะ ฯลฯ พื้นที่บางส่วนได้ก่อสร้างบ้านพักโฮมสเตย์ และร้านอาหารซึ่งเน้นวัตถุดิบจากเกษตรอินทรีย์

๒. ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ด้านการแพทย์ไทย)

๒.๑ นายดาหลี กระเวนเวช (หมอพื้นบ้าน/สมุนไพรท้องถิ่น)

ที่อยู่... บ้านเลขที่ หมู่ที่ ๓ ตำบลวังประจัน อำเภอควนโดน จังหวัดสตูล

หมอพื้นบ้าน” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีความรู้ความสามารถในการส่งเสริมและดูแลสุขภาพ ของประชาชนในท้องถิ่นด้วยภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ตามวัฒนธรรมของชุมชนที่สืบทอดกันมานาน ไม่น้อยกว่าสิบปี เป็นที่นิยมยกย่องจากชุมชนการรับรองหมอพื้นบ้าน ผู้ได้รับการเสนอชื่อต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

(๑) อายุไม่น้อยกว่าสามสิบห้าปีบริบูรณ์

(๒) มีภูมิลำเนาในพื้นที่ที่ได้รับการเสนอรายชื่อมาเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสิบปี

(๓) มีความรู้ความสามารถในการส่งเสริมและดูแลสุขภาพของประชาชนในท้องถิ่น ด้วยภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ตามวัฒนธรรมของชุมชนที่สืบทอดกันมานานไม่น้อยกว่าสิบปี เป็นที่นิยมยกย่องจากชุมชน

(๔) ไม่เป็นคนวิกลจริต จิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือเป็นโรคที่คณะกรรมการหมอพื้นบ้านประกาศกำหนด

(๕) ไม่เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีที่คณะกรรมการหมอพื้นบ้านเห็นว่า จะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพการแพทย์แผนไทยหรือการรับรองหมอพื้นบ้าน

(๖) ไม่เป็นผู้ประพฤดิเสื่อมเสียซึ่งคณะกรรมการหมอพื้นบ้านเห็นว่า จะนำมาซึ่งความเสื่อมเสีย เกียรติศักดิ์ของการเป็นหมอพื้นบ้าน หรือเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพการแพทย์แผนไทย

นายดาหลี กระเวนเวช เป็นบุคคลซึ่งได้รับความเชื่อถือและนิยมยกย่องจากชุมชนในด้านการส่งเสริมและดูแลสุขภาพของคนในท้องถิ่นตามภูมิปัญญาท้องถิ่นการรักษาแผนไทยตามวัฒนธรรมและองค์ความรู้ได้สืบทอดกันมาตั้งแต่รุ่นก่อน การรักษาบางกรณีใช้การทอ้งบทปิดเป่า (หมอเป่า) นอกจากนี้ ยังเป็นบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรหลายชนิด ปัจจุบัน ได้ถูกคัดเลือกเป็นตัวแทนคณะกรรมการหมอพื้นบ้านจังหวัดสตูล

๒.๒ นางหาเตี๊ยะ กระเวนเวช (มารดาของนายดาหลี กระเวนเวช)

ที่อยู่ หมู่ ๓ ตำบลวังประจัน อำเภอควนโดน จังหวัดสตูล ๙๑๑๖๐

เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นการผดุงครรภ์พื้นบ้าน (หมอดำแย)

๓.๓ นายกอดาศ เจะหมิน

ที่อยู่ หมู่ที่ ๓ ตำบลวังประจัน อำเภอควนโดน จังหวัดสตูล ๙๑๑๖๐

นายกอดาศ เจะหมิน เป็นบุคคลในท้องถิ่นที่ชำนาญการเดินป่าในพื้นและรู้จักพืชสมุนไพรหลายชนิด

๓. ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ด้านศิลปกรรม) กลุ่มศิลปินบาหลี

นายภูมายุคติน สดอหลง (แกนนำกลุ่มศิลปินบาหลี) ปัจจุบัน (เสียชีวิต)
ที่อยู่ บ้านเลขที่ ๑๔๐ หมู่ที่ ๒ ตำบลวังประจัน อำเภอควนโดน จังหวัดสตูล ๙๑๑๖๐
ปัจจุบัน ยังมีสมาชิกกลุ่มอยู่ ชาวตเพียงประธานกลุ่ม (ผู้เล่นไวโอลิน) ที่เสียชีวิตแล้ว

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีพื้นบ้าน (กลุ่มศิลปินบาหลี) ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญา
ท้องถิ่น

ในด้านดนตรีพื้นบ้านมาจากนายหยาด บ้านวังปิง บ้านแปะ-ระเหนือ อดีต นายหยาด เคยเป็นเป็นนายโรงวงรอง
แจ๊ง ปัจจุบันได้เสียชีวิตลงแล้ว

ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความชำนาญ คือ เครื่องเล่นดนตรีไวโอลิน และมีความชำนาญการ
เล่นซอฮู๋ ซอด้วง ได้ถ่ายทอดและพัฒนาความรู้แก่นักเรียนโรงเรียนบ้านวังประจัน โรงเรียนบ้านทุ่งมะปริง ศูนย์
พัฒนาเด็กเล็กวังประจัน และได้แสดงถ่ายทอดตามเทศกาลต่างๆตามที่ได้รับเชิญ อาทิ งานวันเด็กแห่งชาติ
องค์การบริหารส่วนตำบลวังประจัน งานวันจำปาตะ ผลไม้และของดีเมืองสตูล ตลอดจนงานวัฒนธรรมตาม
โอกาสต่างๆ มีเครือข่ายกลุ่มที่สำคัญคือ กลุ่ม อสม.ตำบลวังประจัน และตั้งกลุ่มดนตรีซื่อวง (ศิลปินบาหลี)

๔. ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ด้านหัตถกรรม)

งานจักสาน

นางข้าชั้น กันทะตง (ตะกร้าไม้ไผ่)

ที่อยู่ หมู่ ๓ ตำบลวังประจัน อำเภอควนโดน จังหวัดสตูล

นางข้าชั้น กันทะตง เป็นผู้ที่ฝีมืองานจักสานเครื่องใช้จากวัสดุธรรมชาติ เช่น ตะกร้าผลไม้ ตะกร้าใส่ของเอนกประสงค์ ตะกร้าใส่ของชำร่วย และอื่นๆ

-โคระจำปาตะ (รังจำปาตะ) "โคระ...ใช้ห่อผลขนุนและผลจำปาตะ ประวัติความเป็นมา

โคระ เป็นเครื่องสานซึ่งเกิดจากภูมิปัญญาในท้องถิ่น ที่ใช้ห่อหรือสวมผลไม้จำพวกขนุนและจำปาตะ เพื่อป้องกันตัวหนอนชอนไชทำความเสียหายให้กับผลไม้ โดยทั่วไปทำจากใบมะพร้าวสดหรือแห้งก็ได้ ถ้าเป็นใบแห้งต้องแช่น้ำก่อน ๑ คืน เพื่อให้ใบคลี่สะดวกต่อการสาน

โคระ ได้ทำสืบทอดกันมาตั้งแต่รุ่น ปู่ ย่า ตา ยาย มานานแล้ว เนื่องจากประชากรแถบนี้ส่วนใหญ่มีอาชีพการทำสวนผลไม้ และจะมีการปลูกจำปาตะกันเกือบทุกครัวเรือน และมีการทำรังจำปาตะ หรือโคระ ตามภาษาถิ่นทางภาคใต้ เป็นการนำวัสดุติดตามธรรมชาติ คือ ใบมะพร้าวในหมู่บ้าน/ชุมชน มาทำเป็นโคระสำหรับใส่ผลจำปาตะ เพื่อป้องกันแมลงมาเจาะไช และเป็นการทำให้ผลนวล มีรูปทรงสวยงาม และมีการถ่ายทอดสู่ลูกหลานสืบมา จวบจนปัจจุบัน

วัตถุดิบและส่วนประกอบ

๑. มีก้านใบ มะพร้าวแก่พอดี หรือใบมะพร้าวแห้งก็ได้

๒. มีไม้กลัด ๒ อัน

๓. มีดคมๆ เช่น มีดพร้า มีดอีโต้

๔. เชือกเอาไว้อร้อยพวงโคระ จำปาตะ

ขั้นตอนการผลิต

๑. ให้นำใบมะพร้าวแก่พอดี มาสับออกเป็น ๔ ก้านใบ มา ๒ อัน แล้วนำมาหันหน้าก้านใบมะพร้าวเข้ากัน

๒. เริ่มทำการจักสานตั้งแต่โคนใบ จนถึงเกือบปลายใบ แล้วพลิกไปสานด้านตรงข้ามต่อไป สานขัดตามวิธีเดิมจนได้ รูปคล้ายกรวย

๓. แยกออกเป็น ๒ จุก เพื่อผูกมัดเป็นจุก ๒ จุก แล้วเสร็จ

จำปาตะ เป็นผลไม้ที่ยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลาย เป็นผลไม้ประจำถิ่น

กรมทรัพย์สินทางปัญญา ร่วมกับศูนย์พัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรเพื่อการส่งออก มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และสำนักงานพาณิชย์ จ.สตูลจัดทำคำขอเพื่อขึ้นทะเบียนให้จำปาตะสตูลเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย หรือ GI หลังมีการศึกษาวิจัยจากการลงพื้นที่จัดทำข้อมูลเชิงลึก ทั้งเชิงสังคมศาสตร์ และเชิงวิทยาศาสตร์ เพื่อยืนยันว่าจำปาตะของ จ.สตูล มีความแตกต่างและมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นกว่าที่อื่น เมื่อราวต้นปี พ.ศ.๒๕๖๑ ที่ผ่านมาล่าสุดกรมทรัพย์สินทางปัญญา ได้ออกประกาศเมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๒ ให้ขึ้นทะเบียนจำปาตะสตูล เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จ.สตูล ทะเบียนเลขที่ สข ๖๒๑๐๐๑๒๓ ทั้งนี้เนื่องจากจำปาตะ จ.สตูล เป็นสินค้าที่มีความโดดเด่น มีชื่อเสียงด้วยรสชาติอร่อย และมีตำนานมาอย่างยาวนาน ตูได้จากการจัดงานจำปาตะของ จ.สตูล ที่มีการจัดติดต่อกันมากกว่า ๒๐ ปี จึงเป็นสิ่งบ่งชี้ได้ว่าจำปาตะเป็นสินค้าที่สามารถบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย หรือ GI ของ จ.สตูล อย่างไรก็ตาม จำปาตะ เป็นไม้ผลประจำ จ.สตูล มีการปลูกก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ เนื่องจากมีคนสำรวจพบต้นจำปาตะใน อ.ควนโดน มีอายุมากกว่า ๘๐ ปี นายวุฒิชัย วงษ์นาคเพชร พาณิชย์ จ.สตูล บอกว่า ปัจจุบันจำปาตะ กลายเป็นไม้ผลที่เป็นอัตลักษณ์ประจำถิ่น จ.สตูล สร้างชื่อเสียงสร้างรายได้ให้เกษตรกรชาว จ.สตูล เป็นอย่างมาก สำหรับเนื้อที่ปลูกจำปาตะใน จ.สตูล มีประมาณ ๑,๒๘๖ ไร่ โดยพันธุ์จำปาตะที่นิยมปลูกมี พันธุ์ขวัญสตูล พันธุ์ทองเกษตร วังทองสตูล พันธุ์สตูลสีทอง พันธุ์ดอกโดน น้ำดอกโดน พันธุ์วังทอง รวมถึงพันธุ์พื้นเมืองจำปาตะสามารถรับประทานสดๆหรือนำไปแปรรูปเป็น จำปาตะทอด และ แกงบวดจำปาตะ ข้าวเหนียวจำปาตะ ข้าวเกรียบจำปาตะนับเป็นความโชคดีของชาว จ.สตูล ที่พืชเศรษฐกิจอย่างจำปาตะ มีความแตกต่างและมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นกว่าที่อื่น จนได้ขึ้นทะเบียนให้เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย

๕. ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ด้านอุตสาหกรรม)

นายอาทลี ละใบจิ

มีความชำนาญและศิลปะในการจัดทำไม้แปรรูป บานประตู โต๊ะ เติงนอน บันไดไม้ ราวบันได ฝ่มือ
ประณีต

และมีศิลปะในการออกแบบ

๖. ภูมิปัญญาท้องถิ่นอื่นๆ (กลุ่มวัฒนธรรมอาหารอาหารประจำถิ่น)

สมาชิกกลุ่มวัฒนธรรมอาหารประจำถิ่น ประเภทของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน มีกลุ่มแม่บ้านเป็น
สมาชิก อาหารท้องถิ่นที่มีชื่อเสียง ได้แก่

๖.๑ ประเภทแกง อาหาร (เมนูอาหารท้องถิ่น)

- แกงเลียงหยวกเต่าร้างกับผักป่า
- แกงเหลืองบอนส้ม
- ข้าวย่ำหัวข่า
- ย่ำหยวกพ้อ
- ผักตบชวาผัดไข่
- ผักตบชวาผัดปลากระป๋อง
- ย่ำบัวบก
- ย่ำมะมุด
- แกงหยวกกระทือ
- ข้าวมันอาหรับ
- แกงเลียงตามัด

๖.๒ ประเภทขนมพื้นบ้าน

- ต้มยอดมะพร้าว
- จำปาตะทอด
- รังต่อ
- แนหรี
- โกยบังเกิด
- เปียกสีตะ
- กล้วยหยำ
- กอดะ
- ลูเปะ

-ลูกโค

-อูยชุย

๖.๓ ประเภทเครื่องดื่ม

-กาแฟโบราณ (กู๊ปี้)

กาแฟโบราณ วังประจันเรียก กู๊ปี้ ซึ่งเพี้ยนมาจากภาษามลายู โกปี รสชาติต่างจากกาแฟสด มีรสชาติขมและหอมหวานอยู่ในตัวกาแฟ เพราะเป็นเมล็ดกาแฟคั่วสุกคั่วผสมกับน้ำตาลทรายแดงเคี้ยว จึงมีรสชาติที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะตน อาจแตกต่างกันเล็กน้อยขึ้นอยู่กับสูตรผสมในการจัดทำ ซึ่งพอจะสรุปวิธีการทำได้ ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ นำเมล็ดกาแฟที่ตากจนแห้งและกะเทาะเปลือกออก นำมาคั่วจนสุกเข้มสีดำ

ขั้นตอนที่ ๒ เคี้ยวน้ำตาลทรายแดงให้เหนียวหนืดเหมือนยางมะตอย โดยใช้สัดส่วนน้ำตาลทรายแดงต่อเมล็ดกาแฟ คือ ๔ กิโลกรัมต่อเมล็ดกาแฟ ๑ กิโลกรัม

ขั้นตอนที่ ๓ เมื่อน้ำตาลทรายแดงถูกเคี้ยวจนข้นเหนียวแล้วก็เทเมล็ดกาแฟลงไปในกระทะที่น้ำตาลทรายแดงกำลังถูกเคี้ยวจนกลายเป็นสีดำ ใช้ไม้กวนให้เข้ากันประมาณ ๕ นาที จนกระทั่งเมล็ดกาแฟเข้าผสมกับน้ำตาลทรายแดงเคี้ยว ปล่อยให้เย็นตัดเป็นก้อน ขึ้นบางๆ และนำไปตำในครกไม้ให้ละเอียด แล้วนำมาร่อนในตะแกรงละเอียดอีกครั้ง จนกระทั่งได้ผงกาแฟสีน้ำตาลเข้มหรือดำ พร้อมชง

ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำกาแฟโบราณปัจจุบันหาได้ยากมาก บุคคลที่ยังผลิตกาแฟโบราณอยู่ได้แก่

นางเสาะ อุจะ

นางอาชีษะ ละใบโดย

นายสีดาต จันทร์นวล